

SOG'LOM TUSHUNCHASINING ETIMOLOGIYASI VA UNING FALSAFIY MAZMUNI

Gadoyeva Lobar Ergashevna

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası dotsenti, PhD

Zamonaviy jamiyatda “sog‘lom” va “sog‘lom turmush tarzi” tushunchalari keng qo‘llanilayotgan, ammo mazmunan ko‘pincha tor talqin qilinayotgan kategoriyalardan biridir. Aksariyat hollarda sog‘lomlik faqat tibbiy-biologik holat, ya‘ni kasallikning yo‘qligi yoki jismoniy me‘yorlarga moslik sifatida tushuniladi. Biroq falsafiy va ijtimoiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, “sog‘lom” tushunchasi ancha chuqur etimologik ildizlarga ega bo‘lib, u insonning jismoniy, ruhiy, ma‘naviy va ijtimoiy yaxlitligini ifodalaydi.

Mazkur maqolada “sog‘lom” tushunchasining etimologiyasi hamda uning falsafiy-ijtimoiy mazmuni tahlil qilinadi. Asosiy maqsad — sog‘lomlikni faqat biologik holat emas, balki ijtimoiy-falsafiy kategoriya sifatida asoslab berishdir.

“Sog‘lom” tushunchasi inson hayoti va jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan fundamental kategoriyalardan biri hisoblanadi. Ushbu atamaning etimologik tahlili uning faqat fiziologik holatni emas, balki keng falsafiy va ijtimoiy mazmunni ifodalashini ko‘rsatadi.

“Sog‘lom” so‘zi turkiy tillar tizimida “butun”, “zarar yetmagan”, “mukammal holatda” degan ma‘nolarni anglatadi. Bu ma‘no insonning jismoniy holati bilan bir qatorda, ruhiy barqarorlik, ma‘naviy poklik va ijtimoiy muvozanatni ham qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, sog‘lomlik tushunchasi insonni yaxlit mavjudot sifatida talqin qilishga asos bo‘ladi.

Falsafiy jihatdan “sog‘lom” tushunchasi inson hayotidagi muvozanat, uyg‘unlik va me‘yor g‘oyalari bilan bog‘liq. Antik falsafada sog‘lomlik tabiat va inson o‘rtasidagi muvofiqlik sifatida qaralgan bo‘lsa, ijtimoiy falsafada u jamiyat barqarorligi va shaxsning ijtimoiy faolligi bilan bog‘lanadi. Sog‘lom inson nafaqat jismonan baquvvat, balki ijtimoiy mas‘uliyatli, axloqiy me‘yorlarga amal qiluvchi shaxs sifatida talqin etiladi.

Zamonaviy jamiyatda “sog‘lom” tushunchasi ko‘pincha tibbiy va bixevioristik yondashuvlar doirasida cheklanib qolmoqda. Biroq uning etimologik va falsafiy mazmuniga murojaat qilish sog‘lomlikni kengroq — madaniy, axloqiy va ijtimoiy qadriyat sifatida anglash imkonini beradi. Bu esa sog‘lom turmush tarzini faqat shaxsiy tanlov emas, balki jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida baholashga asos yaratadi.

“Sog‘lom” so‘zi turkiy tillar tizimiga mansub bo‘lib, “butun”, “zarar yetmagan”, “barqaror”, “muvozanatda” degan ma’nolarni anglatadi. Ushbu etimologik ildiz sog‘lomlikni parchalanmagan, izdan chiqmagan, o‘z ichki uyg‘unligini saqlagan holat sifatida talqin qilishga imkon beradi. Demak, sog‘lomlik tushunchasi dastlabdan yaxlitlik va mukammallik g‘oyasi bilan bog‘liq bo‘lgan.

Tilshunoslik nuqtayi nazaridan qaralganda, “sog‘lom” tushunchasi nafaqat tananing holatini, balki shaxsning umumiy hayotiy barqarorligini ifodalagan. Bu esa sog‘lomlikni jismoniylik bilan cheklab bo‘lmasligini ko‘rsatadi. Etimologik ma‘no insonni biologik organizm emas, balki ijtimoiy va ma‘naviy mavjudot sifatida tushunishga asos yaratadi.

Falsafada sogʻlomlik muvozanat va meʼyor tushunchalari bilan chambarchas bogʻliq. Antik falsafada, xususan, tabiat va inson oʻrtasidagi uygʻunlik sogʻlomlikning asosiy sharti sifatida talqin qilingan. Inson tabiat qonunlariga zid yashasa, bu nafaqat jismoniy, balki axloqiy inqirozga ham olib keladi, deb hisoblangan.

Platon va Aristotel qarashlarida sogʻlomlik insonning axloqiy yetukligi va aql bilan boshqariladigan hayot tarziga bogʻliq holda koʻriladi. Sogʻlom inson — bu nafaqat jismonan baquvvat, balki oʻz nafsini boshqara oladigan, meʼyorni saqlaydigan va jamiyatda masʼuliyat bilan yashaydigan shaxsdir. Shu jihatdan sogʻlomlik “yaxshi hayot” (eudaimonia) tushunchasining muhim sharti sifatida namoyon boʻladi.

Ijtimoiy falsafa sogʻlomlikni individual holat bilan cheklamaydi, balki uni jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy barqarorlik bilan bogʻliq holda talqin qiladi. Sogʻlom jamiyat — bu sogʻlom shaxslar shakllanadigan muhitdir. Ijtimoiy tenglik, adolat, taʼlim sifati, madaniy muhit va maʼnaviy qadriyatlar sogʻlomlikning ijtimoiy omillari sifatida namoyon boʻladi.

Shaxs sogʻlom boʻlishi uchun faqat oʻz xatti-harakatlari emas, balki yashayotgan ijtimoiy sharoiti ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli sogʻlomlik masʼuliyatini faqat individ zimmasiga yuklash ijtimoiy-falsafiy jihatdan biryoqlama yondashuv hisoblanadi. Sogʻlomlik ijtimoiy munosabatlar tizimida shakllanadigan hodisa sifatida qaralishi lozim.

Zamonaviy jamiyatda sogʻlomlik tushunchasi koʻpincha normativ va standartlashgan shaklda talqin qilinmoqda. Sogʻlom boʻlish maʼlum jismoniy koʻrsatkichlarga, turmush tarziga yoki xulq-atvor meʼyorlariga mos kelish bilan

o'lchanadi. Bu esa sog'lomlikning madaniy va ma'naviy qirralarini e'tibordan chetda qoldiradi.

Bunday yondashuv sog'lomlikni maqsad emas, balki vosita — ya'ni samaradorlik, mehnat unumdorligi va ijtimoiy raqobat vositasiga aylantirish xavfini tug'diradi. Etimologik va falsafiy tahlil esa sog'lomlikni inson qadri va hayot mazmuni bilan bog'liq holda qayta anglash zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, "sog'lom" tushunchasi o'zining etimologik ildizlari va falsafiy mazmuni bilan insonni yaxlit mavjudot sifatida talqin etadi. U faqat jismoniy holatni emas, balki ruhiy barqarorlik, ma'naviy yetuklik va ijtimoiy uyg'unlikni ham o'z ichiga oladi. Ijtimoiy falsafa nuqtayi nazaridan sog'lomlik shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab o'zaro aloqalar mahsuli sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bois sog'lom turmush tarzi masalasini faqat individual tanlov doirasida emas, balki ijtimoiy-falsafiy muammo sifatida ko'rib chiqish muhimdir. Bunday yondashuv sog'lomlikni inson va jamiyat taraqqiyotining muhim qadriyati sifatida anglashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Ergashevna G. L. THE IMPORTANCE AND PLACE OF PHILOSOPHY IN SHAPING THE WORLDVIEW OF MODERN YOUTH //Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals. – 2023. – T. 3. – №. 05. – S. 72-74.

2. Ergashevna G. L. MODERN VALEOLOGICAL TEACHINGS AND THEIR SOCIOANTHROPOLOGICAL ESSENCE //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2023. – T. 5. – №. 04. – S. 106-113.
3. Gadoeva L. E. Ethnomedical Culture And Healthy Lifestyles: A Dialectical Relationship In Genesis //Journal of Positive School Psychology. – 2022. – T. 6. – №. 8. – S. 2875-2884.
4. Gadoeva L. E. PHYSICAL LABOR IS THE BASIS OF A HEALTHY LIFESTYLE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION //American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2022. – T. 2. – №. 07. – S. 22-27.
5. Gadoeva L. E. QUALITY OF LIFESTYLE SOCIO-PHILOSOPHICAL CATEGORY //Oriental Journal of Social Sciences. – 2022. – T. 2. – №. 03. – S. 62-66.
6. Gadoeva L. E., Rakhmatullaeva K. STAGES OF FORMATION OF HEALTHY LIFESTYLE AND ETHNO-MEDICAL CULTURE IN UZBEKISTAN: ANALYSIS OF EXPERIENCES //Builders Of The Future. – 2022. – T. 2. – №. 03. – S. 1-6.
7. Gadoeva L. E. Istoriya razvitiya ponyatiya «zdorovyy obraz jizni» v Uzbekistane //Nauka, texnika i obrazovanie. – 2020. – №. 11 (75). – S. 46-49.
8. Gadoeva L. ETHNOSOCIAL ASPECTS OF A HEALTHY LIFESTYLE //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 9. – S. 446-449.